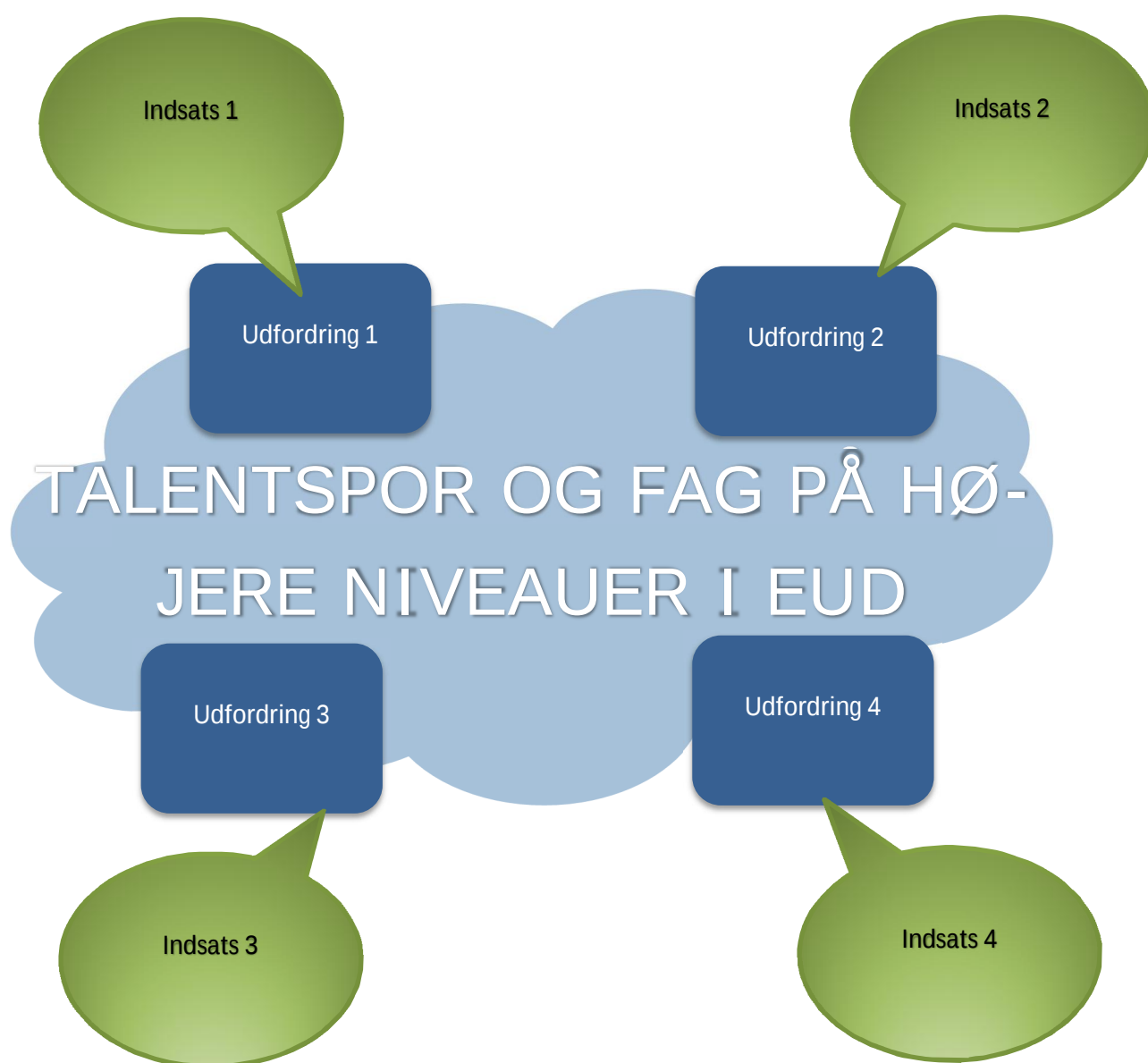

Talentspor og fag på højere niveau i EUD

Vidensnotat

0

Indhold

Baggrund for vidensnotatet	2
Forandringsteori – talentspor og fag på højere niveau	2
Talentspor og fag på højere niveau i EUD	3
Hvad udfordrer i arbejdet med talentspor og fag på højere niveau?.....	6
For få elever vælger talentspor og fag på højere niveauer	8
Svært at omsætte de faglige udvalgs beskrivelser af talentspor til konkret undervisningspraksis.....	9
Svært at differentiere undervisningen på niveauer.....	10
Manglende kendskab til og dialog om valg af talentspor ml. elev, skole og virksomhed.....	11
Hvordan kan området styrkes?	12
Indsats 1 - Undervisningsdifferentiering på grundforløb med henblik på at skabe kendskab til og motivation for talentspor og fag på højere niveau.....	13
Indsats 2 - Fra målpinde til læringsmål og præcisering af præstationsstandarter	14
Indsats 3 – Undervisningsdifferentiering på hovedforløb.....	15
Indsats 4 – Dialog med praktikpladsvirksomheder om valg af talentspor og fag på højere niveau.....	16
Sammenfatning	17
Til videre læsning	18

Baggrund for vidensnotatet

Dette vidensnotat indgår sammen med vidensnotatet om *Bedømmelseskriterier og –kultur* i forsøgs- og udviklingsprogrammet: Udvikling og afprøvning af tiltag, som styrker praksis i forhold til de to temaer.

2

Formålet med vidensnotaterne er at kvalificere skolernes arbejde med de to temaer – i første omgang laboratorieskolernes udvikling af indsatser og senere afprøvningsskolernes afprøvning af indsatserne. Vidensnotaterne er dermed først og fremmest til brug for de skoler, der deltager i FoU-projektet og rettet mod deres arbejde med temaerne. Efterfølgende vil vidensnotaterne indgå i de håndbøger, der udarbejdes på baggrund af laboratorie- og afprøvningsfaserne. Formålet med håndbøgerne er at formidle konkrete tiltag i en praksisrettet form.

Vidensnotaternes grundlag

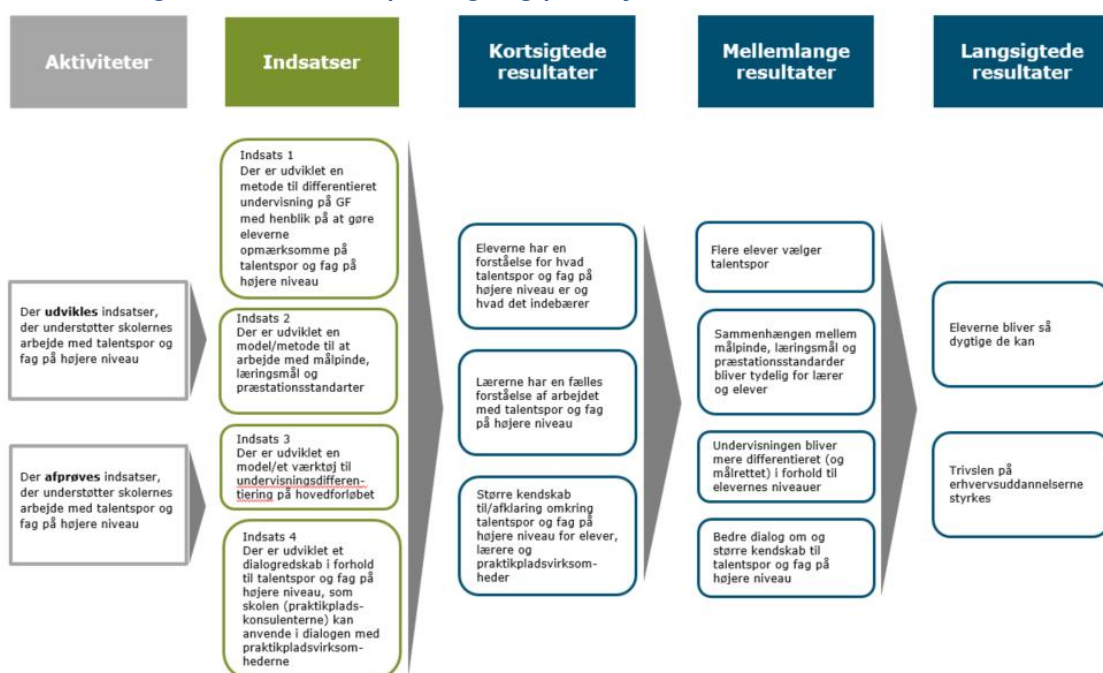
Vidensnotaterne er udarbejdet på baggrund af en række forskellige typer af viden om og erfaringer

fra praksis. Ud over ministeriets materiale om de to temaer, bygger notaterne på forsknings- og udviklingsbaserede publikationer. Herudover er vidensnotaterne kvalificeret via indsigt i skolernes praksis, bl.a. gennem casebesøg på udvalgte skoler for at få indblik i skolernes erfaringer med de to temaer og gennem dialog med laboratorieskolerne i projektet på hhv. opstartsseminar og procesmøder.

Vidensnotaterne bygger videre på intentioner og erfaringer fra forsøgs- og udviklingsprogrammet: Vidensbaseret implementering af EUD-reformen. Målet med den vidensbaserede implementering er at udvikle konkrete indsatser, der med afsæt i eksisterende viden om, hvad der virker, understøtter implementeringen af vigtige dele af EUD-reformen.

Indsatserne bygger på en forandringsteori, der viser den forventede sammenhæng mellem de konkrete aktiviteter, de udviklede indsatser og resultaterne på kort, mellemlangt og langt sigt.

Forandringsteori – talentspor og fag på højere niveau

Talentspor og fag på højere niveau i EUD

3

Indledning

I "Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser" af 24. februar 2014 blev det aftalt, at de faglige udvalg har ansvar for at udvikle talentspor fx i form af højniveauer i specialefag. Formålet hermed er, at forbedre elevernes beskæftigelsesmuligheder inden for uddannelsens beskæftigelsesområde og forberede elever på nationale og internationale konkurrencer. I forhold til højniveauer i grundfag er formålet, at styrke elevernes overgang til relevante videregående uddannelser. Aftaleteksten sætter det som et mål, at der senest i 2016 gennemføres talentspor på alle relevante skoler og uddannelser og tilbydes intensiv træning i relevante faglige kompetencer som forberedelse til deltagelse i konkurrencer (Se Aftaletekst og udbudsmateriale, Bilag 4A).

Herudover fremgår det af aftalen vedr. klare mål, resultatmål 3.1, at "Andelen af de dygtigste elever – målt ved andel af elever med den samlede mængde af fag, der afsluttes på højere niveau end det obligatoriske minimumsniveau fastsat af de faglige udvalg – skal øges år for år." (Aftaletekst)

Med afsæt i ovenstående er det fastlagt i reglerne om erhvervsuddannelser, at de faglige udvalg udarbejder en oversigt til uddannelsesordningen, over fag beskrevet med et valgfrit højere præstationsniveau end det obligatoriske, der hvor det er relevant. De uddannelsesspecifikke fag på højere præstationsniveau skal for uddannelsens specialer bygge oven på de obligatoriske fag dvs. samme fag, fagbetegnelse og fagnummer, men med et højere præstationsniveau.

På hovedforløbet har eleverne mulighed for, at vælge uddannelsesspecifikke fag på et valgfrit højere præstationsniveau end det, der er fastlagt som obligatorisk i uddannelsens trin/specialer af det faglige udvalg i uddannelsesordningen. Fag med et valgfrit højere præstationsniveau er uddannelsesspecifikke fag (specialefag), som omfatter praktisk og teoretisk undervisning, der har til formål at give en specifik erhvervskompetence.

Formålet med udviklingsprojektet på 'Talentspor og fag på højere niveauer i EUD' er altså at styrke erhvervsskolernes arbejde med implementeringen og udviklingen af talentspor og fag på højere niveauer.

Mens det er de faglige udvalgs ansvar at beskrive talentspor og højniveaufag, er det den enkelte elev og praktikvirksomheden, der vælger, hvorvidt praktikaftalen skal omfatte elevens deltagelse i et talentspor. Erhvervsskolerne har ansvaret for at tolke, udvikle og implementere undervisnings- og læringsforløb inden for de definerede talentspor og højniveaufag. Det er altså skolerne, der står med ansvaret for at for at udmønte i praksis.

Skolerne skal desuden arbejde på, at tiltrække eleverne til talentsporene og højniveaufagene og at sikre, at eleverne rent faktisk opnår de kompetencer, der er defineret i forhold til de udbudte talentspor og højniveaufag.

Centralt i skolernes arbejde med talentspor og fag på højere niveauer står differentiering og hvordan dette gribes an pædagogisk/didaktisk. Som eksempel kan nævnes:

Undervisningsdifferentiering betyder at alle elever skal nå samme læringsmål, men at de får mulighed for at nå målet på forskellige måder og i et forskelligt tempo. Ved at tilrettelægge undervisningen på forskellige måder kan der tages hensyn til elevens faglige niveau, læringsstile og/eller sociale forudsætninger. I forhold til talentspor og fag på højere niveauer er pointen, at eleverne har forskellige læringsmål knyttet til forskellige uddannelsesmål.

Niveaudeling hvor eleverne inddeles i grupper med henblik på at skulle nå forskellige læringsmål. Eksempelvis skal én gruppe nå niveau E i dansk, og en anden gruppe skal nå niveau D. Niveaudeling vil ift. talentspor og fag på højere niveau kunne eksempelvis være at opdele talentsporeleverne fra elever i ordinære forløb.

Kilde: <https://uvm.dk/erhvervsuddannelser/undervisning-og-laeringsmiljoe/differentiering>

Det formelle grundlag

EUD-reformen "Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser", skal sikre fagligt dygtigt unge til arbejdsmarkedet.

Talentspor og fag på højere niveauer understøtter særligt realiseringen af reformens mål 3: "Erhvervsskolerne skal udfordre alle elever så de bliver så dygtige, de kan"

For at styrke differentiering i form af niveaudeling indføres der i lovgivningen (aftaleteksten pkt. 9.3.2.) krav om, at:

"Erhvervsskolerne skal udbyde fag på flere niveauer med henblik på at kunne udfordre eleverne bedst muligt."

"Erhvervsskolerne skal bl.a. gennemføre talentspor på alle relevante uddannelser og tilbyde intensiv træning i relevante faglige kompetencer som forberedelse til deltagelse i konkurrencer."

"For at understøtte niveaudelingen skal de faglige udvalg for uddannelserne udvikle undervisningsmål for relevante område- og specialefag på højere niveauer end de obligatoriske. I dag anvendes niveaudeling primært på grundfag (f.eks. dansk f til c niveau), og mange uddannelsesspecifikke fag udbydes kun på ét niveau. Med flere muligheder for niveaudeling ligestilles de almene og de uddannelsesspecifikke fag i højere grad for at sikre større bredde i de faglærtes færdigheder ved afsluttet uddannelse." Se desuden faktaboks for definition af erhvervsfag, uddannelsesspecifikke fag og specialefag:

Undervisningen i erhvervsfag er praksisbaseret og anvendelsesorienteret.

Uddannelsesspecifikke fag omfatter praktisk og teoretisk undervisning, der har til formål at give en specifik erhvervskompetence

Specialefag er uddannelsesspecifikke fag på det højeste niveau og forekommer alene i hovedforløbet.

Kilde: §28-30 i BEK nr 367 af 19/04/2016

Det fremgår af uddannelsesbekendtgørelsen, om der er talentspor på en given uddannelse - se undervisningsministeriet: <https://uvm.dk/erhvervsuddannelser/lovgivning-og-reform/uddannelsesbekendtgørelser>

Eksempel fra "Bekendtgørelse om erhvervsuddannelsen til bygningsmaler"

§ 1, Stk. 4. Uddannelsen udbydes med talentspor.

§ 6, Stk. 5. Svendebrevet skal indeholde oplysninger om elevens deltagelse i valgfri specialefag og eventuel deltagelse i talentspor.

Talentspor og fag på højere niveau er beskrevet i uddannelsesordningerne for hovedforløbene på de enkelte uddannelser (se EUD-administration.dk: <http://eud-adm.dk/>)

Se også:

Datavarehus – Klare mål 3: <https://uvm.dk/statistik/erhvervsuddannelserne/klare-maal-for-eud-reformen/klare-maal-3-elever-skal-blive-saa-dygtige-som-de-kan>

EMU – talentspor og andre tilvalgsmuligheder: <http://www.emu.dk/modul/talentspor-og-andre-tilvalgsmuligheder>

Hvad udfordrer i arbejdet med talentspor og fag på højere niveau?

En del af de erfaringer der er dokumenteret i form af rapporter og artikler adresserer først og fremmest arbejdet med talent som et nyt begreb i EUD – hvad er talent, hvordan identificeres talent, hvordan udvikler man talent og hvordan kan man pædagogisk didaktisk arbejde med talent i EUD? (se bl.a. Christensen 2016, 2015, Nistrup, U. og Larsen, J. 2015). Den viden der har været anvendt i de første tiltage vedrørende talent i EUD trækker på viden fra andre uddannelsesområder (fx folkeskolen). Derudover er der en del, der trækker på talentbegreber og -forståelser fra ledelses- og sportsverdenen, eftersom talent er et relativt nyt element i EUD. Talent praktiseres dog som noget andet i EUD-sammenhæng end i både folkeskole, gymnasie og fx i sports- og ledelsesverdenen. Dermed er der også tale om en anden tilgang til den undervisning, der skal/kan tilrettelægges i forhold til elever på talentspor i EUD. Talent i EUD er flertydigt, situeret og målrettet forskellige (erhvervsfaglige) kontekster (Christensen 2016) – der er altså ikke udelukkende tale om akademisk talent eller talent for at gå i skole. Talentspor er et uddannelsesniveau – en differentieringsmulighed – ikke en kategori af elever. Det betyder at talent ikke er inde i eleven (det er ikke 'medfødt') men det ligger som en mulighed i de strukturelle rammer for uddannelse.

Noget af det der peges på i tilgængelig viden på området er, at talent i EUD handler om praktisk kompetence, kontekstforståelse, kropslig bevidsthed og selvstændighed (Christensen 2016, 2015 og 2014).

Som nævnt har den publicerede viden primært været centreret omkring talent og mere specifikt om at spotte talent, hvad talent er og hvor for-

skelligt talent er – der er med andre ord begrænset dokumentation af og publikationer om talentspor og fag på højere niveauer. Der foreligger dog en række praktiske erfaringer med udrulningen af talentspor og fag på højere niveauer, ligesom der er gjort nogle vigtige og interessante erfaringer med det konkrete pædagogisk didaktiske arbejde. Følgende pointer/opmærksomheder er bl.a. hentet fra udviklingsprojektet "Undervisning til Talent i EUD – aktionslæringsprojekt for lærere, ledere og pædagogiske vejledere":

Kompetencer

Generelt stiller undervisning på talentspor nye krav til lærernes faglige og pædagogiske kompetencer – bl.a. i forhold til at kunne differentiere undervisningen, ikke blot ud fra elevernes forudsætninger, men også ud fra forskellige mål og niveauer.

Rekruttering

Nogle skoler har (haft) problemer med at få eleverne til at vælge talentspor og fag på højere niveau. Manglende volumen betyder, at der oftest ikke kan etableres hold udelukkende for elever på talentspor, hvilket udfordrer lærerne ift. at differentiere undervisningen på flere forskellige mål og niveauer.

Hertil kommer den problemstilling, at nogle elever vælger talentspor fra fordi de ikke kan se gevinsten (samme svendep prøve) og derfor fortsætte på ordinært forløb.

Læringsmål

Som tidligere nævnt ligger der en konkret opgave for skolerne i at omsætte de faglige udvalgs målpinde. I den forbindelse er det en erfaring fra "Undervisning til Talent i EUD – aktionslæringsprojekt for lærere, ledere og pædagogiske vejledere", at formulering af læringsmål og udvikling af læringsaktiviteter kræver ekstra ressourcer til lærernes forberedelse. Når det lykkes er det imidlertid også en erfaring, at klare læringsmål støtter

udvikling af differentierede læringsaktiviteter til gavn for eleverne

I forlængelse heraf er det en pointe, at de faglige udvalgs beskrivelser af talentspor, indeholder stor variation i definition og konkretisering af talentspor, hvilket giver forskellige betingelser for lærerne.

7

Differentiering

Det er i meget få tilfælde muligt at lave deciderede talentsporshold. Det må derfor bredt betragtes som en præmis for talentspor, at talentspor er integreret i almindelig undervisning, evt. i projektundervisning. Det betyder at lærere skal undervise elever, der ikke bare har forskellige forudsætninger men som også undervises og evalueres på forskellige mål – noget der kræver metoder/værktøjer til at differentiere undervisningen ud fra.

Dialog med virksomhederne

Eftersom det er eleven og virksomheden, der beslutter om eleven skal på talentspor eller ej, oplever nogle lærere behov for at etablere en dialog med virksomhederne med henblik på at præcisere hvad talentspor og fag på højere niveauer betyder for eleven, virksomheden (og skolen). Denne dialog kan passende indeholde et punkt, der omhandler, hvordan praktikvirksomheder kan understøtte elevernes læring.

Udfordring 1

8

For få elever vælger talentspor og fag på højere niveauer

Der er mange skoler, der oplever det som en konkret udfordring, at gøre eleverne interesserede og motiverede for talentspor og fag på højere niveau. På den ene side oplever skolerne, at eleverne ikke har tilstrækkelig viden om, hvad talentspor og fag på højere niveau indebærer og på den anden side oplever skolerne at de (lærerne) ikke er tilstrækkeligt afklarede om, hvad talentspor og fag på højere niveau indebærer pædagogisk/didaktisk. En konsekvens af den manglende klarhed om tilbuddet er, at talentspor og fag på højere niveauer fravælges, når eleven og virksomheden skal 'sætte kryds' ved talentspor i uddannelsesaftalen.

Den manglende tilmelding til talentspor betyder at man på nogle skoler står med meget få talentsporelever på de enkelte uddannelsesretninger. Praksiserfaringerne viser, at hvis man har oparbejdet gode erfaringer med at gå fra målpinde til læringsmål og i den forbindelse har præciseret præstationsstandarderne og har udviklet nogle metoder til differentiering ift. forskellige niveauer (jf. udfordring/indsats 2 og 3), behøver elevvolumen ikke nødvendigvis at være et problem. Hvis man endnu ikke har gjort sig de store erfaringer

med talentspor og fag på højere niveau, kan elevvolumen imidlertid opleves som en 'ekstraopgave', fordi der skal tilrettelægges 'speciel undervisning' til de få.

Der er med andre ord en udfordring forbundet med at få flere elever til at vælge talentspor og fag på højere niveau – en udfordring, der kredser om manglende klarhed om hvad tilbuddet betyder for hhv. elever, lærere og virksomheder (problemstillingen vedrørende virksomhedernes rolle og kendskab til tilbuddet beskrives mere indgående under udfordring 4).

Udfordringen med rekruttering af elever til talentspor og fag på højere niveau hænger sammen med det formål som tilbuddet er tænkt at skulle realisere, nemlig at eleverne bliver udfordret så de bliver så dygtige de kan (jf. mål 3 i klare mål). Eftersom der først indgås aftale om talentspor og fag på højere niveau på hovedforløbet, har arbejdet med målpinde og præstationsstandarder primært været centret omkring hovedforløbsundervisningen/-undervisere. Praksiserfaringer tyder på, at der kan skabes større bevidsthed hos eleverne omkring hvad det vil sige at blive undervist og vurderet på forskellige niveauer, ved at introducere eleverne for undervisning der er differentieret på niveauer allerede på GF2. Pointen er, at lærer og elever herved får en dialog om, hvad der skal til for at eleven bliver udfordret tilstrækkeligt og om talentspor og fag på højere niveauer er noget for den enkelte eller ej.

Hvordan kan man arbejde med udfordringen?

- Tydeliggør hvad det indebærer at vælge talentspor og fag på højere niveau pædagogisk/didaktisk
- Introducer eleverne for til differentieret undervisning tidligt i uddannelsesforløbet, hvor det er tydeligt, at de bliver undervist og evalueret på forskellige niveauer

Udfordring 2

9

Svært at omsætte de faglige udvalgs beskrivelser af talentspor til konkret undervisningspraksis

Som skitseret tidligere er det de faglige udvalg, der beskriver talentspor og fag på højere niveauer og det er skolernes opgave at omsætte disse til konkret undervisning – altså at gå fra de beskrevne målpinde til læringsmål for undervisningen og herunder at få konkretiseret præstationsstandarden. Der er imidlertid stor forskel på hvorledes de faglige udvalg har beskrevet målpindene (nogle faglige udvalg har indtænkt taxonomien fra præstationsstandarden i formulering af mål) og hvor mange målpinde der er for den enkelte uddannelse og det enkelte fag. Nogle steder indeholder de 10 bisætninger, dvs. 10 mål i et, hvilket gør det svært at oversætte ind i en pædagogisk/didaktisk kontekst.

Mens der inden for nogle uddannelser er relativt 'kort' fra målpinde til læringsmål (målpindene er nærmest beskrevet som læringsmål), er målpindene for andre uddannelser meget generelle og der er derfor brug for at de 'oversættes' til konkrete læringsmål.

Hertil kommer arbejdet med at konkretisere præstationsstandarden – altså at beskrive hvad der ligger på de forskellige niveauer og hvad der ligger taxonomisk i niveauerne begynder, rutineret, avanceret og ekspert.

Som det er antydnet tidligere, er der en vis usikkerhed forbundet med talentspor og fag på højere niveauer. En del af problemet er, at det hverken for undervisere eller elever er tydeligt, hvad der forventes af eleverne på talentsporene og hvorledes disse adskiller sig fra de ordinære forløb? I den forbindelse spiller præciseringen af præstationsstandarden en central rolle. Udover at få en afklaring i forhold til, hvilke undervisningsaktiviteter, der kan/skal bidrage til at nå målpindene, er der ligeledes behov for at kunne anskueliggøre over for eleverne, hvad det vil sige at de får opgaver og bliver evalueret på hh. begynder-, rutineret-, avanceret- og ekspertniveau. (jf. § 34 i BEK nr. 367 af 19/04/2016)

Der er derfor behov for, at skolerne omsætter de faglige udvalgs beskrivelser af talentspor (og målpindene heri) til praktisk undervisning. I dialogen med case- og laboratorieskoler har det været et eksplicit ønske, at arbejdet fører til nogle mere eller mindre generiske modeller/ værktøjer, som lærerne kan anvende, når de eller deres kollegaer skal omsætte de faglige udvalgs fastsatte målpinde.

Hvordan kan man arbejde med udfordringen?

- Diskutere og fastlægge en fælles forståelse af hvad talentspor og fag på højere niveau er/betyder
- Præcisere hvad eleverne skal kunne på de forskellige niveauer (begynder, rutineret, avanceret og ekspert)

Udfordring 3

10

Svært at differentiere undervisningen på niveauer

Eftersom det er få skoler/institutioner, der har nok elever på talentspor til at danne egentlige talentsporshold, er det en nødvendighed, at der udvikles en model eller et didaktisk redskab til at differentiere undervisningen på hovedforløbene med henblik på at kunne rumme og tilbyde elever undervisning, der svarer til 'der hvor de er'.

Overordnet set er målet at skabe nogle sammenhængende og meningsfulde undervisningssammenhænge for eleverne, hvor de ikke er i tvivl om, hvad de skal, hvor de skal hen og hvordan de kommer derhen. Det gælder altså om at anskueliggøre over for eleverne, hvordan undervisningen er tilrettelagt og med hvilke formål, ligesom det er afgørende at kunne anskueliggøre elevernes progression i forhold til målpindende og de formulerede læringsmål.

I forhold til den konkrete undervisningssituation, handler denne udfordring om at kunne tilrettelægge og gennemføre undervisningen således, at man kan arbejde med det samme 'kernestof' på forskellige niveauer (ordinært/talentspor) på et

hold/i en klasse. Det kræver et stort fagligt overblik at 'jonglere' med de forskellige niveauer – hvad skal ind i hvilke opgaver (jf. Svejgaard 2011) – ligesom det i den konkrete undervisningssituation kan opleves som svært at nå rundt til alle elever.

Hvor udfordringen i denne kontekst bliver adresseret som en udfordring med at kunne differentiere undervisningen, så talentsporeleverne bliver udfordret og når de rette niveauer, er det i praksis lige så vigtigt for lærerne at kunne differentiere undervisningen således, at de ikke taber elever på ordinære EUD-forløb, der har andre behov for at blive udfordret og støtte af lærerne.

Opmærksomheder

Hvad skal eleverne?

Hvor skal eleverne hen?

Hvordan kommer eleverne derhen?

Hvordan kan man arbejde med udfordringen?

- Tydeliggør hvilke niveauer eleverne er på og arbejder med – det gælder både elever på ordinære EUD-forløb og på talentspor
- Arbejd med en tydelig rammesætning af de forskellige mål og niveauer, som eleverne skal nå
- Arbejd med en fælles model for hvordan man kan differentiere på tværs af mål og niveauer

Udfordring 4

og praktikpladsvirksomhederne, med henblik på at kunne anskueliggøre hvad eleven og praktikpladsvirksomheden kan få ud af (eller ikke få ud af) tilbuddet om talentspor.

11

Manglende kendskab til og dialog om valg af talentspor ml. elev, skole og virksomhed

Det er eleven og praktikpladsvirksomheden, der skal vælge ('sætte kryds' i aftalen), om eleven skal på talentspor. Nogle af de deltagende skoler har i opstartsfasen givet udtryk for, at de oplever, at valget eller fravalget af talentspor er relativt tilfældigt og at det bl.a. bunder i manglende indsigt i, hvad det indebærer at vælge talentspor. Det gælder både de praktikpladsvirksomheder, der afviser at eleven 'har talent' og de praktikpladsvirksomheder, der som standard vil have at alle deres elever er på talentspor.

Forskningen og erfaringer fra praksis har vist, at samarbejde og dialog mellem elev, skole og praktikpladsvirksomhederne ikke er optimalt. Der er derfor også i forsøgs- og udviklingsprogrammet Udvikling af forskningsbaseret viden, der kan anvendes i implementeringen af eud-reformen (Rambøll 2017) udviklet redskaber til at understøtte netop dialogen og samarbejdet mellem elev, skole og praktikpladsvirksomhederne. I forhold til talentspor, at det ligeledes et behov for at etablere en målrettet dialog mellem elev, skole

Hvordan kan man arbejde med udfordringen?

- Udarbejd en klar og tydelig beskrivelse af hvad det indebærer for eleven og praktikpladsvirksomheden, at vælge talentspor
- Læg op til dialog med praktikpladsvirksomheden – hvad får eleven og virksomheden ud af forløbet, hvordan kan virksomheden understøtte eleven, etc.

Hvordan kan området styrkes?

12

Med de skitserede udfordringer in mente, er der en række områder, hvor arbejdet med talentspor og fag på højere niveau kan styrkes. Litteraturen og praksiserfaringer har vist, at de indsatser (metoder, modeller, praksisser), der skal udvikles og afprøves, med fordel kan adressere et eller flere af følgende aspekter.

Indre sammenhæng ml. grund- og hovedforløb
Med udgangspunkt i tilgangen til talentspor (eller mangel på samme), er det oplagt at arbejde med, hvorledes erhvervsskolerne kan udvikle og implementere en indre sammenhæng mellem erhvervsskolernes grundforløb og hovedforløbene, således at der er flere elever der er personligt og fagligt motiverede for at vælge talentspor og fag på højere niveauer, med henblik på at andelen af de dygtigste elever øges i erhvervsuddannelserne.

I første omgang handler det om at sikre, at eleverne kender til mulighederne og har indblik i, hvad det indebærer at være på talentspor.

Omsætning af de faglige udvalgs beskrivelse af talentspor til konkret undervisning
Som beskrevet er der en del arbejde forbundet med at oversætte de faglige udvalgs beskrivelser af talentspor til konkret undervisningspraksis (om end der er stor forskel på, hvor stort et arbejde det er fra uddannelse til uddannelse). Konkret er der behov for, at skolerne skal omsætte målpinde til læringsmål og med udgangspunkt heri får

nogle pædagogiske og didaktiske greb, som de kan anvende ind i deres undervisningspraksis.

Differentiering af undervisningen

Eftersom undervisningen af talentsporelever ikke gennemføres isoleret fra undervisningen af elever på ordinære forløb, er det afgørende, at der udvikles nogle konkrete differentieringsformer, der kan være med til at sikre, at eleverne (på talentspor og ordinære forløb) bliver så dygtige de kan? Der er brug for udvikling af nye modeller for tilrettelæggelse af undervisning (materialer, opgaver, lokationer, lærerrolle, etc.) knyttet til differentierede læringsmål.

Mere overordnet handler det om at udvikle tiltag i forhold til skolernes lærings- og undervisningsmiljøer, der understøtter at eleverne ønsker og har mulighed for at blive så dygtige, som muligt.

Dialog med praktikpladsvirksomheder

I lyset af de udfordringer der er skitseret omkring rekruttering af elever til talentspor og fag på højere niveau, og det forhold, at det er eleven sammen med praktikpladsvirksomheden, der vælger om han/hun skal på talentspor, er det afgørende, at der bliver etableret en dialog mellem elev, skole og praktikpladsvirksomhed. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan denne dialog kan understøttes og bidrage til at flere elever – og de rette elever – vælger talentspor og fag på højere niveauer.

Indsats 1 - Undervisningsdifferentiering på grundforløb med henblik på at skabe kendskab til og motivation for talentspor og fag på højere niveau

Indsats 1

13

Denne indsats retter sig mod grundforløbene, da der er skoler, der oplever at det er svært at rekruttere elever til talentspor og fag på højere niveau. Konkret oplever nogle skoler, at der er behov for – gennem undervisningen – at kunne tydeliggøre hvordan eleverne undervises og vurderes med udgangspunkt i forskellige niveauer og standarder. Der er derfor behov for at udvikle undervisningsmetoder, der understøtter:

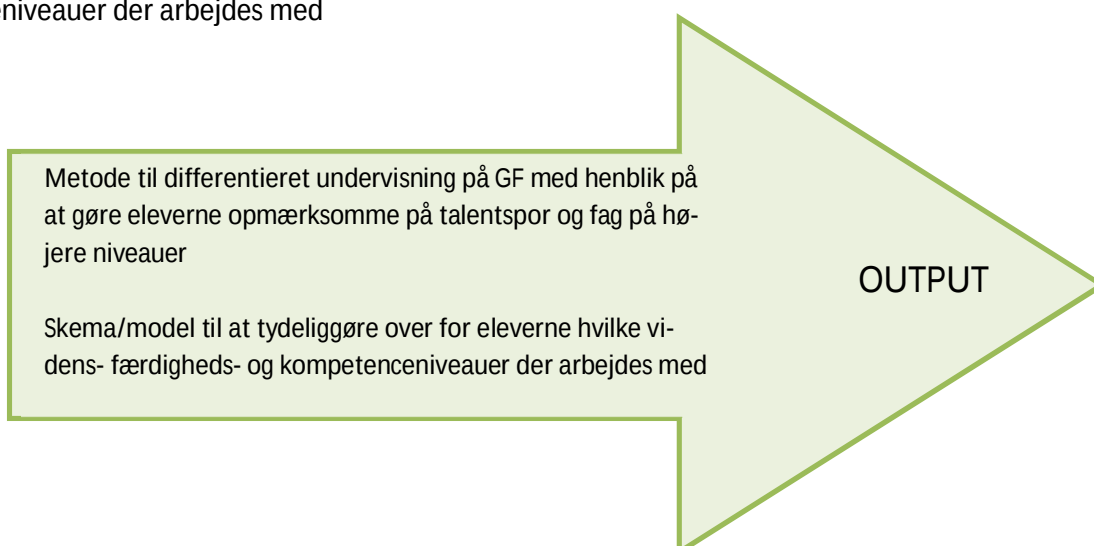
- Rekruttering til talentspor og fag på højere niveauer
- At eleverne bliver interesserede/motiverede for talentspor og fag på højere niveauer
- Større tydelighed i forhold til at eleverne kan arbejde på forskellige niveauer
- Større tydelighed ift. hvornår og hvordan der arbejdes med viden, færdigheder og kompetencer
- At eleverne bliver udfordret tilstrækkeligt (så de bliver så dygtige de kan)

En målrettet indsats på grundforløbene skaber værdi, fordi:

- Der kommer klarhed om, hvad talentspor og fag på højere niveau er
- Der skabes mulighed for, at eleverne blive udfordret på de rette niveauer

Indsatsens centrale aktiviteter

- Udvikling og afprøvning af differentierede undervisningsforløb på GF med henblik på at gøre eleverne interesserede/motiverede for talentspor og fag på højere niveauer
- Udvikling og afprøvning af et skema/en model for, hvordan og med hvilke videns- færdigheds- og kompetenceniveauer der arbejdes med

Læs mere om indsatsen i bilag 1. Her kan du bl.a. se hvilke aktiviteter, der indgår i indsatsen

Indsats 2 - Fra målpinde til læringsmål og præcisering af præstationsstandarter

Indsats 2

14

Denne indsats retter sig mod udfordringen med at omsætte de faglige udvalgs beskrivelse af talentspor og fag på højere niveau til konkret undervisningspraksis. En central udfordring er at 'oversætte' de beskrevne målpinde til læringsmål med en præcisering af præstationsstandarterne. Der er derfor behov for at udvikle en model eller en metode, der understøtter lærernes arbejde med:

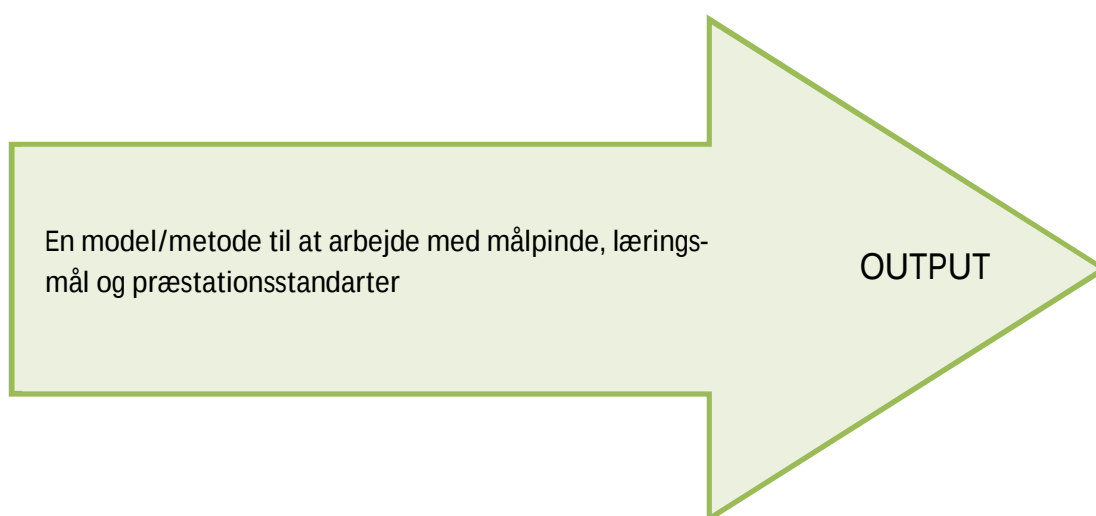
- At omsætte beskrivelserne af talentspor (og målpindene heri) til læringsmål.
- At konkretisere og anvende præstationsstandarterne

Arbejdet med uddannelsens målpinde, formulering af læringsmål og præstationsstandarter skaber værdi, fordi:

- Arbejdet med at omsætte målpindene i de faglige udvalgs beskrivelser af talentsporene bidrager til en fælles forståelse i undervisergruppen om, hvad der ligger på de forskellige niveauer
- Det skaber større tydelighed i forhold til hvad der forventes på de forskellige niveauer

Indsatsens centrale aktiviteter:

- Fælles arbejde med forståelse og oversættelse af målpinde til læringsmål og præcisering af præstationsstandarter
- Udarbejdelse af en skabelon, der tydeliggør hvad eleverne skal på de forskellige niveauer. Dette gøres bl.a. ved at differentiere opgaverne på baggrund af præstationsstandarterne

Læs mere om indsatsen i bilag 2. Her kan du bl.a. se hvilke aktiviteter, der indgår i indsatsen

Indsats 3 – Undervisningsdifferentiering på hovedforløb

Indsats 3

15

Denne indsats retter sig mod de udfordringer, som lærerne står overfor, når de skal undervise hold eller klasser, hvor eleverne er på forskellige niveauer og har forskellige mål. Konkret har lærerne behov for at kunne differentiere undervisningen, så alle elever (elever på talentspor og ordinære forløb) bliver så dygtige de kan. Der er med andre ord behov for at udvikle en model eller et værktøj, der understøtter lærernes arbejde i forhold til:

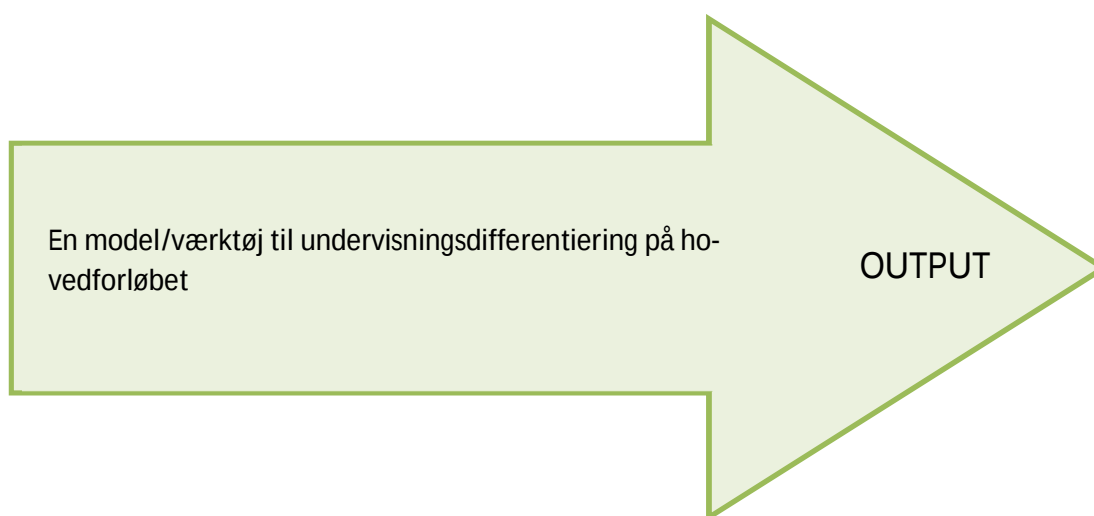
- At kunne arbejde med det samme 'kernestof' på forskellige niveauer (ordinært/talentspor) på et hold/i en klasse
- Skabe tydelighed for eleverne i forhold til deres progression
- At skabe sammenhængende og meningsfuld undervisning for eleverne

Arbejdet med at tilrettelægge undervisningen differentieret på hovedforløbet skaber værdi, fordi:

- Lærerne får større fortrolighed med at differentiere undervisningen i relation til forskellige niveauer/standarder
- Ved at få nogle konkrete redskaber til differentiering – og erfaringer hermed – bliver differentiering en præmis frem for en 'ekstra' opgave

Indsatsens centrale aktiviteter:

- Metode til at undervisningsdifferentiere på hold med elever på forskellige niveauer
- Metode/materiale der understøtter elevernes progression

Læs mere om indsatsen i bilag 3. Her kan du bl.a. se hvilke aktiviteter, der indgår i indsatsen

Indsats 4 – Dialog med praktikpladsvirksomheder om valg af talentspor og fag på højere niveau

Indsats 4

16

Denne indsats rette sig mod udfordringerne knyttet til dialogen mellem elev, skole og praktikpladsvirksomhed, med henblik på at få større klarhed om, hvad det indebærer at vælge talentspor og fag på højere niveau. Indsatsen skal bidrage til:

- Større kendskab hos praktikpladsvirksomhederne omkring talentspor og fag på højere niveau
- Øget dialog mellem elev, skole og praktikpladsvirksomhed omkring valg af talentspor

Dialogen med praktikpladsvirksomhederne skaber værdi, fordi:

- Eleverne og praktikpladsvirksomhederne får større kendskab til hvad talentspor indebærer for elev og praktikpladsvirksomhed (herunder også omkring vurderingskriterier på de forskellige niveauer)
- Praktikpladsvirksomhederne vil med et større kendskab til hvad der forventes af eleven bedre kunne understøtte eleven
- Flere elever vælger talentspor og fag på højere niveau

Indsatsens centrale aktiviteter:

- Udvikling af et dialogredskab der kan anvendes til at tale med praktikpladsvirksomhederne om talentspor og fag på højere niveau
- Præcis afklaring af hvad der ligger i talentspor og fag på højere niveau og hvordan praktikpladsvirksomheden kan understøtte elevens progression

Et dialogredskab i forhold til talentspor og fag på højere niveau, som skolen (fx praktikpladskonsulenter) kan anvende i dialogen med praktikpladsvirksomhederne

OUTPUT

Læs mere om indsatsen i bilag 4. Her kan du bl.a. se hvilke aktiviteter, der indgår i indsatsen

Sammenfatning

17

Talentspor er et nyt undervisningstiltag i erhvervsuddannelserne, der udfordrer såvel planlæggere og ledere som lærere, elever og virksomheder. Ved at adressere de fire identificerede udfordringer med fire indsatser, bidrager notatet og projektet i sin helhed til at støtte skolerne i implementeringen af talentspor og fag på højere niveauer. Gennem arbejdet med indsatserne - i konkrete uddannelsesmæssige sammenhænge - vil skolerne få mulighed for at opdage og afdække hvilke betingelser, der på den enkelte skole udgør en mulighed eller barriere for succesfuld implementering af talentspor og fag på højere niveauer. Det er vigtigt at være lydhør over for disse opdagelser, så ansvaret for implementering kan deles mellem lærere, ledere, (praktikpladsvejledere) vejledere og hvem der ellers måtte være inde over på den enkelte skole.

Mellem de fire indsatser – der er blevet til i en proces, hvor der er trukket på viden, erfaringer og en løbende dialog med de involverede skoler – vil der i praksis forekomme overlap. Der vil være eksempler på, at det der arbejdes med i regi af én indsats også kan være med til at kvalificere en af de andre indsatser. Eksempelvis kan man forestille sig, at den model, der udvikles i indsats 2, kan være med til at kvalificere arbejdet med at tilrettelægge og differentiere undervisningen i regi af indsats 3. Tilsvarende vil arbejdet i regi af indsats 1 kunne være med til at skabe en bedre dialog mellem elev og virksomhed, når det skal besluttes, om eleven skal på talentspor eller ej (jf. indsats 4). Pointen med at have indsatser, der adresserer dele af praksis er, at der er behov for

viden og erfaringer med forskellige dele af implementeringen af talentspor og fag på højere niveauer, og at de enkelte indsatser hver især skal bidrage til den samlede implementering af talentspor og fag på højere niveauer.

Ud fra de praktiske erfaringer, der er gjort på området, er det en vigtig pointe, at der er en nær sammenhæng mellem vellykket undervisningspraksis og støtte fra afdelingsledelse eller pædagogiske vejledere (jf. erfaring fra "Undervisning til talent i EUD"). Undervisning på erhvervsskolerne kan se meget forskellig ud, og forskelle i modul-længde og elevantal i klasser og/eller på hold har stor indflydelse på den enkelte lærers mulighed for realisering af de intentioner, der ligger i talentspor og fag på højere niveauer. Det er derfor vigtigt, at det ikke bliver den enkelte lærer, der har ansvaret for at lykkes med implementeringen, men at det er et fælles ansvar mellem lærere og ledelse.

Den konkrete planlægning og implementering af talentspor og fag på højere niveauer kræver nye kompetencer. Lærerne skal arbejde med målpinde, læringsmål og præstationsstandarder og de skal differentiere undervisningen på nye måder. Der er derfor behov for at der afsættes ressourcer og tid til opgaven. I forhold til ressourcer er det vigtigt, at der nedsættes et implementeringsteam, der består af både ledere og lærere. I forhold til tid er det vigtigt, at lærerne får reel tid til forberedelse, så der ikke bliver tale om 'business as usual'.

Til videre læsning

Hvis du ønsker at læse mere om bedømmelseskriterier og –kultur, feedback og evaluering, så vil vi anbefale nedenstående litteratur.

Allermand, G., Andersen, O.D., Koudahl, P. og Iversen, K.S. (2016). *CoE håndbogen 2016*. Dansk Industri og Nationalt Center for Erhvervspædagogik

Håndbogen er udarbejdet i forlængelse af forskningsrapporten Talent i industrifagene – fem casestudier og indeholder forslag til undervisningsforløb, opgaver, samarbejde med praktikvirksomheder og god evalueringspraksis.

Andersen, O.D. Iversen, K.S., Allermand, G. og Koudahl, P. (2015). *Talentudvikling i industrifagene*. Nationalt Center for Erhvervspædagogik.

Fem casestudier af talentundervisning indenfor CoE-projektet. Temaerne, talentforståelse, didaktisk-pædagogisk struktur, læringsmiljøet og lærerkompetencer behandles. <https://foreninger.di.dk/SiteCollectionDocuments/Foreningssites/Centres%20of%20Excellence/NCE-rapport%20om%20CoE-talentudvikling.pdf>

Christensen, S. (2016). *Nytænkning: Talent rejser diskussion om pædagogiske ståsteder*. I Dansk Pædagogisk Tidsskrift, nr. 4, s. 29-40

Artiklen analyserer forståelser af talent og den måde forskellige opfattelser påvirker undervisning.

Christensen, S. (2015). *Ud over skole-centrisme: Talent i erhvervsuddannelserne*. I Dansk Pædagogisk Tidsskrift. Nr. 3, s. 42-53

I artiklen argumenteres der for, at erhvervsfagene deler et empirisk begreb om talent, som rummer en kritisk kommentar til velkendte, hierarkiserede og hierarkiserende dikotomier mellem viden og kunnen. Erhvervsskolernes arbejde med at udvikle markører for talent og tilrettelægge undervisning.

Christensen, S. (2014). *From school centric to 'material centric' education*. In Learning With Materials: New Perspectives in Education, Design and Psychology, 2014

“To craftsmen materials are part of the social world. More specifically, the way professional craftsmen interact with materials is shaped by the way product imaginaries emerge as part of embodied relations which are co-constitutive to their appearance in experience. Building on the distinction Dewey ([1934]2005) in ‘Art as Experience’ draws between art as an object and art as experience, this presentation examines the way in which education for particularly skilled students at vocational education schools in Denmark re-focus teachers attention to materials and student-material relations.”

Det erhvervsrettede uddannelseslaboratorium (2015). *Talent og motivation – uddannelseseksperimenter, koncepter, modeller og værktøjer*.

”Inspirationshæfte henvender sig til jer, der gerne vil arbejde mere med talent og motivation. Her kan I hente inspiration til jeres pædagogiske og didaktiske overvejelser i forbindelse med planlægning, gennemførelse og evaluering af jeres undervisning. Inspirationshæftet er blevet til på baggrund af uddannelseseksperimenter, der er gennemført under programmet Talent og motivation. Vi har samlet de mest betydningsfulde fund på tværs af eksperimenter og indarbejdet disse i et første bud på undervisningskoncepter. Med undervisningskoncepter forstår vi afprøvet og analyseret ny viden om praksis, der er forenklet og generaliseret, så det kan anvendes bredt i uddannelser. <http://ipaper.ipapercms.dk/ProfessionshøjskolenMetropol/UddX/>

Hermann S., Christensen, S. (2015). *Erhvervsskoler bør dyrke talenter – Sådan får man talentet til at blomstre på erhvervsskolerne*. Politiken.

Artiklen argumenterer, at talentspor i EUD er en mulighed for udvikling af undervisning på et praktisk højt niveau

KORA og EVA (2017). *Grundforløb på erhvervsuddannelserne efter reformen*.

Denne rapport er den første i følgeforskningsprojektet, der ser på erhvervsuddannelserne efter reformen. Den bygger på data indsamlet på grundforløbet både før (i efteråret 2014 til foråret 2015 – baselinemåling) og efter reformen (efteråret 2015 til efteråret 2016 – reformmåling). Rapporten ligger i forlængelse af de to tidligere offentliggjorte baselinerapporter: Grundforløb på erhvervsuddannelserne før reformen (januar 2016) og Hovedforløb på erhvervsuddannelserne (juni 2016) <https://www.kora.dk/media/6844178/10688-grundforloeb-paa-erhvervsuddannelserne-efter-reformen.pdf>

KORA og EVA (2016). *Hovedforløb på erhvervsuddannelserne inden reformen*. Baselinemåling

Denne rapport er den anden af en lang række af-rapporteringer i forskningsprojektet (hvordan implementeres reforminitiativerne, og fungerer de som ønsket på skolerne? Indfrier reforminitiativerne de politiske mål, eller optræder der utilsigtede virkninger af dem?). Rapporten bygger på data indsamlet i april-juni 2015 og er et baseline-studie af, hvordan hovedforløbet på erhvervsuddannelserne så ud inden reformen. Hensigten med rapporten er at skabe et sammenligningsgrundlag, som den senere udvikling kan holdes op i mod. Implementeringen og virkninger af reformen behandles dermed ikke i denne rapport, men først i senere udgivelser. Undersøgelsen er finansieret af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. <https://www.kora.dk/media/5398340/hovedforloeb-paa-erhvervsuddannelserne-inden-reformen-baselinemaaling.pdf>

Kristensen, S. (2014). *Erhvervsuddannelsernes X-faktor: foreløbige erfaringer med talentarbejdet for elever fra Centres of Excellence-projektet*.

Centres of Excellence-projektet (CoE) er igangsat i 2010 af Dansk Industri og Industriens Fond med

henblik på at udvikle særlige tilbud til talentfulde elever i erhvervsuddannelserne inden for områderne fremstillingsindustri og cleantech. Erfaringerne fra projektet skal være med til at øge erhvervsuddannelsernes attraktivitet over for de dygtigste unge og udvikle deres potentiale ved at udfordre dem på højeste faglige niveau.

<https://foreninger.di.dk/SiteCollectionDocuments/Foreningssites/Centres%20of%20Excellence/Centres%20of%20Excellence%20Midtvejs-evaluering.pdf>

Nistrup, U. og Larsen, J. (2015). *Talentudvikling – hvorfor det, og hvad er talent?* Artiklen findes i bogen *Nye vinkler på erhvervspædagogik - udvikling i teori og praksis*.

Hvorfor bliver der talt så meget om talent i erhvervsuddannelserne, og hvordan kan man arbejde med det? Artiklen vil diskutere didaktiske perspektiver i forhold til udviklingen af talenter med afsæt i en præsentation af forskellige forståelser af talent. Endelig skitseres nogle metodiske overvejelser i forhold til talentspotning i erhvervsuddannelserne. <https://nyevinklerieud.systime.dk/index.php?id=frontpage&cmd=toc>

Rambøll (2017). *Evaluering af projekter i puljen til vidensunderstøttelse af implementering af EUD-reforme*. Udarbejdet for Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

Rapporten er en evaluering af forsøgs- og udviklingsprogrammet Udvikling af forskningsbaseret viden, der kan anvendes i implementeringen af eud-reformen. Programmet retter fokus mod tre temaer: Erhvervsrettede læringsmiljøer for unge og voksne, Kobling mellem skole- og praktikperioder og Brug af resultater af realkompetencevurderinger i tilrettelæggelse og gennemførelse af erhvervsuddannelse for voksne.

Svejgaard, K.L. (2011) *Niveaudeling - muligheder og barrierer*. Nationalt Center for Erhvervspædagogik

Teoretiske betragtninger over niveaudeling, samt eksempler på, hvordan lærere kan udvikle niveaudeling til fag på erhvervsuddannelserne.

<http://www.forskningsdatabase.dk/da/catalog/2305621306>

Se desuden film om niveaudeling v. Karin Svejgaard – følg linket: <http://www.emu.dk/modul/niveaudeling-v-karin-svejgaard-1502-min>

Svejgaard, K.L., Gleerup, J., Larsen, J. og Nielsen, B.S. *Af rapportering fra følgeforskningen til det pædagogiske udviklingsprojekt Talentspotning – et bidrag til en dygtigere ungdomsgeneration.* Region Midtjylland

Rapporten samler op på den følgeforskning der foregik sideløbende med 3 pædagogiske udviklingsprojekter:

Talentvejen.nu. *Talentrapport 2013.* Teknologisk Institut.

Projektet er finansieret af EU's socialfond og Erhvervsministeriet, og det gennemføres af 12 erhvervsskoler over hele Danmark i samarbejde med Håndværksrådet. De 12 erhvervsskoler er Tech College Aalborg, Mercantec og Selandia som initiativtagere samt Aalborg Handelsskole, Rybners, EUC Syd, IBC, Tietgen, Køge Handelsskole, ZBC, EUC Sjælland og Campus Bornholm.
http://talentvejen.nu/wp-content/uploads/2013/06/Rapport_Talentvejen_B5.pdf

Talentvejen.nu. *Talentvejen Best Practice.* Selandia Forlag

Projektet er finansieret af EU's socialfond og Erhvervsministeriet, og det gennemføres af 12 erhvervsskoler over hele Danmark i samarbejde med Håndværksrådet. De 12 erhvervsskoler er Tech College Aalborg, Mercantec og Selandia som initiativtagere samt Aalborg Handelsskole, Rybners, EUC Syd, IBC, Tietgen, Køge Handelsskole, ZBC, EUC Sjælland og Campus Bornholm.

Identifikation og pleje af talenter fra starten af erhvervsuddannelserne (Learnmark, Horsens og Tradium)

Talentspotning og -udvikling i undervisningsaktiviteterne på grundforløbet af erhvervsuddannelserne (Uddannelsescenter Holstebro og Skive tekniske Skole)

Talentspotning og -udvikling i teknik- og teknologifagene på htx-uddannelsen (Learnmark HTX)

Se EMU for eksempler og resultater fra projektet: http://www.emu.dk/soegning/talent?f%5B0%5D=field_omraade%3A5463

http://talentvejen.nu/wp-content/uploads/2015/03/Rapport_Talentvejen_Best-practice_B51.pdf

Talentvejen.nu. *Afsluttende evaluering.* Teknologisk Institut

Projektet er finansieret af EU's socialfond og Erhvervsministeriet, og det gennemføres af 12 erhvervsskoler over hele Danmark i samarbejde med Håndværksrådet. De 12 erhvervsskoler er Tech College Aalborg, Mercantec og Selandia som initiativtagere samt Aalborg Handelsskole, Rybners, EUC Syd, IBC, Tietgen, Køge Handelsskole, ZBC, EUC Sjælland og Campus Bornholm
http://talentvejen.nu/wp-content/uploads/2015/03/Afsluttende-evaluering_Talentvejen_A4-1.pdf

"Undervisning til talent i EUD - aktionslæringsprojekt for lærere, ledere og pædagogiske vejledere", 2016-2018, Finansieret af MBUL.

Resultaterne formidles på national konference afholdt af MBUL 30.11.17.